

SZIRMAI KÁROLY:

Benőtte a fű

— Elbeszélés —

A vándor messziről jött, léptei fáradtak voltak, cipőjét vastagon lepte a por. nadrágja alját ugyanúgy, görccsomós botja megkopott a hosszú országútjárásban.

A vándor úgy merült fel az utak messzeségéből, mint valami régi öregember az idők kanyarulatából. Magasan, szikáran, lobogó ősz hajjal, szakállá is hosszú volt, ezüst szálakkal érezett. Jött, közeledett az úton, kissé görnyedten, lehajtott fejjel, arca hosszúkás volt, homloka magas, értelmes, tekintete elgondolkozó.

Látszott rajta, hogy valamikor jobb napokat élhetett, erre vallott kopott de jószabású ruhája, valamint cipője, mely valamelyik jobb műhelyből kerülhetett ki. Egyébként kisebb csomagon kívül semmi pogygyásza minden rajta s kezében.

Későőszi délután volt, mikor a vándor a félreeső, dunamenti szlovák faluhoz ért, bágyadtságos, távolbamerengő őszi délután, legfeljebb két óra. A fény sugar fáradtan verdeste a megszőkülte partokat, a hang megállt a levegőben, a nefeletskék égbolton, szeszélyes cik-cakban, krúgató darvak vonultak délnek.

A vándor megállt a faluszélen, zsebkendőjével megtörölte verejtékező homlokát s tájékozódva széjjelnézett. Azután folytatta útját az eljényülő utcán, lassan ballagva, bandukolva az egymáshozbúvó, untarcú, tarkára festett házak közt.

Ment, ballagott, míg a következő utcakereszteződéshez nem ért, ott átvágott a tulsó oldalra, s még jobban lassítva lépett, nézegetni kezdte az útjába kerülő házakat. S amelyiknél egy vén, terebélyes eperfa sátorként a járdára hajlott, megállt s benyitott.

Odabenn csend s elhagyatottság fogadta. Csak akkor kezdett valahol hátul egy kutya rekedten ugatni, mikor a vándor a folyosóra lépett. Erre a lakásban nyílt az ajtó, s cseppet sem sietve, megjelent a konyhában egy idősebb, magas, feketeruhás szlovák parasztasszony.

— Kit keres? — kérdezte kutató nézéssel, kilépve a folyosó világosságába.

— Téged, Anca — lépett közelebb a vándor. — Eljöttem, harmincöt éve nem jártam itt, hogy Gábort eltemettük.

A még öregségében is szép vonású, melegszerű, barna asszony pillanatig meghökkenve nézett a vándorra, azután még mindig csengő hangján, meglepődve kiáltott fel:

— Te vagy az, Sándor?

— Mint látod, én vagyok — válaszolta a vándor.

— Nem ismertelek meg, egészen megváltoztál! — mérte végig tekintetével az asszony.

— Tudom. Bizonyára kéregetőnek néztél — meg is öregedtem.

— Mi történt veled? Gyere, mond el ne álljunk itt a folyosón. Közben ennivalót is hoznék, biztos megéheztél.

— Nem, nem megyek be, sietős az utam. Azért jöttem, hogy elkísérj a temetőbe. Látni akarom még egyszer a sírjukat. Én már nem találnék rájuk, nem tudom, hol fekszenek, keresztjük is bizonyára rég elkorhadt.

— Elkorhadt, rég elkorhadt. Néhányszor újat csináltattam, azután abbahagytam. Nem érdemes, nem marad meg itt semmi. De mit beszélek, majd magad is meglátod. Mégis gyere be, Sándor, s egyél valamit.

— Nem, nem, késő lesz, mire kiérünk.

— Hisz holnap is itt leszel, azután is, miért oly sürgős hát?

— Akkor már nem leszek itt, ma még tovább akarok menni.

— Miért mennél tovább? Nem lehet annyira sietős az utad. Mi dolga lehet még egy öregembernek?

— Jól mondod, Anca, mi dolga lehet még egy öregembernek? S látod mégis úgy van, nincs maradásom, mennem kell folyton tovább mennem — hová merre, mit tudom én — az út végét sohasem látom.

— Akárcsak Gábot hallgatnám, de te még furcsábban beszélsz.

— Az életem is furcsábban, szeszélyesebben alakult. De te az övét megkötötted, nem engedted, hogy elszakadjon a földtől, a valóságtól, keményen odapántoltad, az enyém viszont... De hagyjuk inkább és induljunk, napsütésben akarok kiérni, látni akarom még egyszer, mint ömlik végig az őszi temetőn az utolsó napsugár.

— Hát ha már annyira sürgetsz, gyérünk. De előbb még bemelegyék és másik kendőt veszek fel — mondta az asszony.

— Így, most már mehetünk is — jött ki a hátsó szobából. S zárva az ajtót, elindult az öregemberrel a temető felé.

— Azután ne lepjen meg, Sándor — jegyezte meg beszédközben — ha másként találsz mindent, mintahogy emlékezetedben él.

— Én már csak arra emlékszem, hol van a temető. De a sírokra, csak ahogy a pusztulás képét mutatták. Mert már akkor is alig élt valaki a faluban, aki gondjukat viselte. Gábor volt az utolsó.

— S mégis annyi esztendőn keresztül sohasem kerested fel halottaidat, én voltam az egyedüli sírőrő.

— Mindig visszariasztott valami a halál közelségétől.

— S most mégis eljöttél.

— Az idő megérlelt reá, napot is jót választottam. A késő őszi napsugár, bágyadt haldoklásával, csökkent a viszontlátás és búcsú szomoruságát Ami utána megmarad, csak méla emlékezés.

— Jóideje én is csak emlékeimből élek, már nem is tudom, mikor voltam utoljára a temetőben. Talán esztendeje is múltott vagy még annál is több. Őszintén szólva, nem is vágyakozom utána. Gábor alakja itt él körülöttem. Sokkal érezhetőbben, mint azelőtt. Gyakran álmodom vele, és álmom összefolyik a valósággal. Többször úgy érzem, hogy a valóságban is itt ül az asztalnál, s csendesen beszélgetünk. Arról, amit kedvenc könyveiben olvasott, messzi világról, különös emberekről. Vagy néha rágyújt cigarettájára s a füstöt maga elé fújva, a levegőbe néz. Midőn felébredek s kidörzsölöm szememből az álmat, szinte nem akarom elhinni, hogy üres a szoba. — De nézd, itt vagyunk a temetőnél, no, ráismersz-e még?

— Bizony nem nagyon. Alig látok az árokparton egy-két ákácot, csak bokrot vagy dudvát márványkeresztet is csak itt-ott, pedig, ha jól emlékszem, lehetett harminc is.

— Jól emlékszel. De gyere utánam — szólta Anca, s kurtaszoknyás, gyapjúharisnyás lábaival belegázolt az elsárgult fűbe. — Nézd, itt fekszenek. Némelyik kidőlt, a többit összetörték, szertehányták. Itt is, ott is találsz egy darabot. Telepes pástorgyerekek jártak itt, erre tereltek a nyájat, erre is legeltettek. Azért mondtam odahaza, hogy nem érdemes semmit se csináltatni, ugyse maradna meg. Ember és állat mindent elpusztít, összetapos. Nézd, a sírok már egészen egyszínűek a földdel, nem látod, hol az egyik, hol a másik, én már magam sem ismerem ki magamat, nem tudom, hol fekszik anyád, hol Gábor, — a fákat, melyek után tájékozódtam, kivágták, azóta mindent elborított, **benőtt a fű**. Talán itt fekszenek, de éppúgy lehet, hogy valamivel odébb, semmi jel se maradt, ami után igazodhatnak.

És sarkon fordulva, még egyszer szemügyre vette a helyet, ahol álltak.

— Hiába no, nem tudom megmutatni — mondta. — Az is baj volt, hogy mikor a fákat kiszedték, a földet össze-visszahányták, rádobálták a sírokra, s az utolsó nyomot is eltüntették. Így találtam múlt tavasszal, mikor kijöttem, hogy széjjelnéztek. Azért mondtam, hogy nem szeretek kijárni.

— Igazi régi temető — egészítette ki szavait sógora — mit csupán az emlékezet leng még be. De talán jobb is így — tette hozzá — könnyebb lesz tovább menni.

Elhallgatott. S csak tovább álltak némán, mozdulatlanul, a késő-délutáni napsütésben, kezüket egymásrátéve s halottaikra gondolva, a magas, feketeruhás, sokszoknyás szlovákasszony, ki már csak emlékeiben élt, és sógora, aki megkésett az utolsó istenhozzáddal. Álltak és hallgattak, percekig-e vagy pillanatokig — ki tudott volna számot adni az eltelt időről — míg fel nem ébredtek az emlékezet kábulatából. Akkor megmozdultak s fáradtan egymásra néztek.

— Gyerünk — mondta az asszony, s csikorduló papucsában a falu felé fordult.

De az öregember még elnézett messze, a Duna felé, honnan kékesen szállott fel a pára, s ahol aranylón lángoltak az utolsó nyárfák, melyek a régi erdőből megmaradtak. Azután ő is visszafordult.

— Hát gyerünk, Anca — válaszolta. Mintha ebben a névben az utolsó biztos mankóra támaszkodnék, mielőtt újra nyakába venné az országutat.

S lassan elindult a falu felé. De midőn az első házakhoz érték, az öregember megállott.

— Itt elválnak az útjaink, te hazamész, én meg megyek tovább — szól az asszonyhoz, s búcsúzóul kezét nyújtotta.

De az mosolyogva eltolta.

— Ne bolondozz, Sándor. Csak nem képezed, hogy elhiszem, amit mondtál. Itt maradsz nálam amíg jólesik, vagy akár egészen. Ugyan hová is mennél? Úgy látom, senkid se nincs. Majd elleszünk. . .

— Én pedig komolyan beszéltem — válaszolta az öregember.

— Nem hiszem el. Bizonyára azt gondoltad, hogy terhemre lennél. De emiatt sose fájjon a fejed. Unni se fogod magadat, Gábor sok könyve mind megvan, annyit olvashatsz, amennyit csak akarsz.

És rátette kezét sógora karjára.

— No gyere, Sándor!

Amaz gyengéden lefejtette kezét.

— Nézd, Anca, ne haragudjál, de én már nem tudnék azokban a szobákban élni, ahol Gábor haldokolt s feküdt kiterítve. Mindig reá gondolnék, mindig visszaidézném azt a szomorú, nedves, novemberi estét, mikor odabenn, lángjukkal magasra nyúlva, sápadtan égtek a gyertyák, s jajgatószeles hidegeső verte, csapkodta a zsalugátéreteket. Folyton érezném, hogy rámöregedett az idő, s feltartóztathatatlanul közeledik az én novemberi estém is. Mintahogy nem tudnám újra kezembe venni azokat a könyveket sem, melyeket fiatalkoromban elolvastam, mert doh- és kriptahangulat csapna ki belőlük, hiszen azok az emberek, akikről szólnak, régesrég meghaltak. Azért nem maradhatok sehol, ahol emlékek kísértnek, azért rövöm az országutakat, hogy soha ugyanegy helyre ne találjak, míg egyszer fel-nem-tartóztat egy leeresztett sorompó.

— Hát akkor nem maradsz, Sándor?

— Nem.

— Látni foglak-e még valaha az életben?

— Nem hiszem. Sokáig cipelt kínzó adósságomat leróttam, téged is láttalak.

— Hát így mész el, Sándor? Én is megöregedtem, én is magamra maradtam, — leányom, unokám messze, idegenek — családkunból te vagy az utolsó. Nekem is egyre nehezebb így élni.

— Még mindig jobb, ha így maradunk meg egymás emlékezetében, mint enyészettől eltorzítva.

— Akkor hát menj, Sándor, nem marasztallak. De ha úgy érzed, hogy befáradtál, gyere vissza, Gábor hajléka mindig hazavár.

Így búcsúztak el egymástól. Anca, lehajtott fejjel, hazafelé indult, Sándor az előbbi úton a régi temető felé. Ott levágott s még egyszer belegázolt a száraz, sárga fűbe, mely mindent benőtt.

Percekig tünődve nézte a helyet, ahol még nemrég ketten álltak, azután búcsúpillantást vetve a tájra, visszafordult s elindult ellenkező irányban az országuton. Nagy messzeségből felé integetett egy jegenyenyárfa, azt vette iránynak.